

sentits propis: designant barres de diversos aparells, o bé 'palanca', 'alçaprem'.

L'it. *vette*, igual, però és mot savi, l'emprat per Galileu en la famosa paradoxa física de fantasia còsmica (*datemi un ---*); degué ser originàriament nom d'acció indo-europeu en -*ti-* de l'arrel de *vehere* 'portar' (paràl·lels semàntics en Walde-H.); i, si més no, pel contacte amb *vectum*, participi de *vèhere*, la E de *VECTIS* restà breu (cf. *rectum*). El sentit figurat és comú, des dels orígens, al cat. amb el fr. *vit* i l'oc. *viech*, que apareix des de trobadors de princ. S. XIII, amb variants *veit*, *veithz*: *veretrum* (Donatz Proensals, Rayn. v, 506a, PSW VIII, 598), prov. modern *vié*; conegut sobretot en la combinació *viech d'ase* [c. 1400], com la del nostre JnEsteve, avui *viedase*; molt usat a manera de reneç; i emprat o al·ludit per escriptors francesos de tendència rabelesiana.

Modernament el mot resta ben conegut, si bé més aviat en l'aplicació a la peça de couro (de bou) que s'usa per fer fuets i assotar, un *vit de bou*. «Als turmentats de Montjuïc (1896) els administraven una pal·lissa amb el *bit de bou ---*» (per anar... animant-los, fent boca...). Coromines (*Revisió del Procés de Montjuïc*, ms., p. 54, publ. en part en *Di. i Records* i i O. C. *Cast.*); «els matalassers, encarregats de 'l'interrogatori' amb *vit de bou ---*» (*Prometeu*, ix, § 2, 159, més cita i, 690b45). —Una dama endiablada: «si no fos tan vella, diria: —agafi un *vit de bou y ---*», Em Vilanova (*Q. Pop.*, 28).

En el País Valencià, i a totes les comarques entorn de l'Ebre, s'ha aplicat a la pebrina o pebrotet coent (pel seu color encorcs etc.), sovint en la forma diminutiva *vitet* (MGadea, *T. del Xè* i, 28, 77, cf. *BITXO*), i també amb l'eufemisme de dir-ne 'dit': «*ditet coent*: pebrot coent», Valor-Giner (1950-5). Per als detalls del canvi de *vits* en *vix*, *vixos*, veg. *BITXO* (i, 817) i *LleuresC*, 208. A Eiv. *vit* designa una eina de fuster i una motllura (*AlcM* iv).

DERIV.: +*Veitll* pall. i ribag. del ll. *VECTĪCULUS* (que en llatí col·loquial designaria les palanquetes usades pels lladres, i quasi no necessita *, com sigui que Cató usa *veicularius* i *vita veicularia* parlant de lladres), conservat en parlars catalans amb el significat llatí del nostre NO.: *betil* 'palanca', 'perpal', que M. Arnau de Rialb de Noguera en comunica (1956) junt amb la dita proverbial «val més *vetill*, que pare i fill»; de la Vall d'Aneu m'escrivi CPol: «fa més força un *betill* que pare i fill' para significar que con un palo largo que haga palanca se hace más fuerza que con dos hombres»; ell mateix en el glossari de la vall dóna un gravat del *betill* (p. 11) «barra recia de maderà utilitzada per los taladores de maderà para mover las vigas» (p. 11); i «*vitill*: hierro utilizado por los canteros» (s. v.). A Benasc *betiño*: *ta rebolcà les roques* 'palanqueta, perpal o alçaprem', com un *barron* i menys «primto que un *totxo* 'bastó' (1965); «*b.*: palanca --- de maderà: ex. *he trencau el betillo*» (Ferraz, 31); gall. i port. *betilho*, ja estudiat al vol. i, 817b3, article *BITXAC*, on s'estudien altres descendents de *VECTIS*.

CPT.: Ho sembla la locució «*vit a vit*: bitllo-bitllo», només coneguda per Lab. [1840] (recordem que *bitlla* s'usa vulgarment, Bna., amb sentit obscè de membre i coit).

VIT f. ant., del ll. *VĪTIS* 'la planta de la vinya', 'cep', 'vareta' (la dels lictors etc.). □ 1.ª doc.: S. xiv.

El *Libre de les Medicines Particulars*, trad. d'Ibn Wáfid, S. xiv, l'empra com a genèric de diverses plantes vitàcies, com parres: «Dix D[ioscòrides] que la *vit* salvatge és arbre que gite grans branques e à fulles en semblant de morell(a) vera --- les fulles d'aquesta *vit* --- en semblant de l'altra *vit* --- les branques d'aquesta *vit* són bones de menjar --- e aquela flor estreny e conforça l'estómag e ---» (25d, pp. 51.40, 52.6, 7, 12, 31, 36 etc.). A fi S. xv era antiquat comarcal o pagesívol, car el val. Fenollar recomana «evitar de dir --- *vits* per sarments» (*Regles*, § 171). Sobreviu en algun NL, com el poblet de *Lavit* en el Penedès (ja anomenat *ipsa Vide* en el S. x etc.). Ha restat com a apel·latiu en port. *vide*, cast. *VID*, it. *vite*, i en roman testimonni en oc. ant. *vit* f. i altres parlars romànics (*REW*, 9395).¹

DERIV.: **Videguer*, d'on amb metàtesi *vediguer* 'munt de feixines, herba etc.'; *DAG.* en el Pla Llobr. (St Joan Despí: «un *vediguer* d'herba, llenya etc.); «*badiguer*: la pila que es fa amb la llata, els quadrats, torrades, i en general, pelats dels arbres, perquè s'assequin: es fa posant les peces a sostre un pam espaiats, perquè hi passin els aires, i procurant que els del sostre més prop de terra, descansin de manera que no hi toquin; els *b.* de peces curtes solen fer-se triangulars», *CostManc.* i, § 272. «Null hom gos pendre neguna leyna de *vediguers* ni de vinyes ni degun altre loc hon fos justada» Valls a. 1299 (còpia S. xvi), *BABL* xii, 202; «fora del baluart de la masia hi ha un *vediguer* de feixines y garbons», Cornellà, 1619 (*DAG.*); +*envedigar* («*embaà*:- fer un *badiguer*», *CostManc.* i, § 408). Formacions **INVĪTĪCARE* i **VĪTĪCARIU* que poden ser antigues, en -*ĪCARE* (també podrien venir de *VITEX*, -*ĪCIS*, 'arbusc entre salze i vimetera', però quasi és dir el mateix en termes de ling., car *VĪTĪCARE* és derivat de l'arrel de *VĪTIS*).

Vediguer és també, sobretot en forma fem., *vediguera*, el nom d'una planta concreta, la *vidalba* (val.); *vidiguera* sembla ser el mateix en el Flamicell (Violant, *Enfornadors*, BCEC XLVII, 24); *birigera* 'vidalba' a Benavarri (*BDC* VII, 79); a Cercuran els ruscos els fan de *biligera* (mata que fa uns branquillons llargs), 1965; *beligera* 'vidalba' Roda d'Isàvena (1957); a Benasc usen la *biligera* per fer venciells de lligar les gavelles (*gabjéls piàts dam berdiásos de biligera*), Benasc, 1965.

Continua per l'alt Aragó, però amb la -*k-* i la -*t-* conservades, normal segons la fonètica alt-arag.: *betikéras* 'vidalbes' a Aragüés (1965); a Echo: «plantas --- / que emponzoñan los campos --- / solimán, anipetas y toxas / y la *betiguera*, / los azotacristos ---», Mz. Coarasa (*La Siembra*, v. 36, *ASNSL* CLVII, 245ss.). També tinc nota del mot d'aquesta forma a Bielsa (nota incompleta —«palenga --- yé *betikéra*» 1965—, que es